

Сон ("У всякого своя доля...") (переказ)

Тарас Шевченко

Твір починається з міркувань ліричного героя, оповідача, про те, що в кожного своя доля:

Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає —
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину,
Той тузами обирає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата.
А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кішечка, підкрадетися,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить
Пазурі в печінки, —
І не благай: не вимолять
Ні діти, ні жінка.
А той, щедрий та розкішний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..

Оповідач повертається додому напідпитку. Він лягає спати і тоді йому сниться дивовижний сон. Йому сниться ніби він летить над Україною. Тут він бачить суперечливу картину: красиві села у рясних вишневих садках і нещасні люди, які живуть у цьому страшному "раю":

Немає там власті, немає там кари,
Там сміху людського і плачу не чуť.

Он глянь, у тім раї, що ти покидаєш,
Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обути
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію! в військо оддають!
Бо його, бач, трохи! А онде під тином
Опухла дитина, голоднее мре,
А мати пшеницю на панщині жне.

Тоді оповідач хоче знайти щастя хоч на краю світу і летить до Сибіру. Але і там він бачить страшну картину: закуті в кайдани каторжники, які більше нагадують мерців, аніж живих людей. Серед них і революціонер – "цар волі", який хотів лише кращої долі для свого народу.

Далі оповідач летить над містом на болотах, Петербургом. Він розмірковує про те, скільки людей загинуло від нелюдських умов і непосильної праці, будуючи це місто. На честь царя Миколи I влаштовано парад. Оповідач заходить до палацу і бачить царя з царицею:

Високий, сердитий,
Виступає; обок його
Цариця— небога,
Мов опеньок засушений,
Тонка, довгонога,
Та ще, на лихо, сердешне
Хита головою.
Так оце-то та богиня!
Лишенько з тобою.
А я, дурний, не бачивши
Тебе, цяце, й разу,
Та й повірив тупорилим
Твоїм віршомазам.

Кожен з придворних намагається бути ближче до царя:

Аж потіють, та товпляться,
Щоб то ближче стати
Коло самих: може, вдарять
Або дулю дати

Благоволять; хоч маленьку,
Хоч півдулі, аби тільки
Під самую пику.

Сердитий цар б'є найстаршого в обличчя, той б'є меншого в пузо, менший – дрібнішого і так далі... Так бійка переходить із палацу на вулиці. Але піддані лише радіють:

Гуля наш батюшка, гуля!
Ура!.. ура!.. ура! а-а-а...

Оповідач бачить пам'ятник Петру I та Катерині II:

Це той первий, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доканала
Вдову сиротину.

Далі оповідач зустрічає багато земляків, що забули рідну мову і культуру і працюють тепер в царських палатах.

Цар же, грізний і сердитий мов медвідь, гримає на своїх підлеглих, що усі вони провалюються під землю:

Дивлюся я, що дальш буде,
Що буде робити
Мій медведик! Стоїть собі,
Голову понурив,
Сіромаха. Де ж ділася
Медвежа натура?
Мов кошеня, такий чудний.
Я аж засміявся.
Він і почув, та як зикне —
Я перелякався
Та й прокинувсь... Отаке-то
Приснилося диво.
Чудне якесь!.. таке тільки
Сниться юродивим
Та п'яницям. Не здивуйте,
Брати любі, милі,
Що не своє розказав вам,
А те, що приснилось.